

February 12, 1958

File Note of Foreign Minister A. Rapacki

Citation:

"File Note of Foreign Minister A. Rapacki", February 12, 1958, Wilson Center Digital Archive, *Polskie dokumenty dyplomatyczne 1958* (Warszawa: Polski Instytut Spraw

dzynarodowych, 2011), Document #62, pp.138-142. Translated by Jerzy Giebułtowski.
<https://wilson-center.drivingcreative.com/document/208970>

Summary:

Memorandum outlines the details of the nuclear-free zone proposed in the Rapacki Plan.

Credits:

This document was made possible with support from Carnegie Corporation of New York (CCNY)

Original Language:

Polish

Contents:

Original Scan
Translation - English

6. Nacjonalizm czeski jest w ofensywie, a nie w defensywie, i dlatego jest znacznie przykrzejszy, chociaż bardzo rzadko jawnie występuje. Moi rozmówcy stwierdzali, że organy bezpieczeństwa i sądownictwa są obsadzone przez szowinistów czeskich, często przedwojennych urzędników, którzy nieprzyjaźnie zachowują się wobec ludności polskiej.

Trzeba jednak stwierdzić, że uczciwi komuniści, jak Kolař i szereg innych, szczerze zwalczają objawy czeskiego nacjonalizmu.

Wydaje się, że w tej chwili nie ma konkretnych powodów do interwencji w trybie nadzwyczajnym w sprawach ludności polskiej na Śląsku Cieszyńskim. Poszczególne sprawy może załatwiać Ambasada lub Konsulat.

Zarówno tut. kierownictwo, jak i miejscowe władze, jak można było stwierdzić, wykazują obecnie dobrą wolę usunięcia tych ujemnych zjawisk, likwidację których uważają na obecnym etapie za możliwą¹⁶.

Radca Ambasady PRL w Pradze
E. Paduchowa^f

AMSZ, z. 7, w. 58 t. 496

62

*12 lutego, notatka ministra spraw zagranicznych
o polsko-radzieckich konsultacjach dotyczących
planu utworzenia strefy bezatomowej w Europie Środkowej
(z załącznikiem)*

Warszawa, dnia ... lutego 1958 r.

Ściśle tajne

W załączeniu przesyłam do wiadomości tekst Memorandum Rządu PRL w sprawie utworzenia strefy bezatomowej w Środkowej Europie.

Tekst wynika z konsultacji przeprowadzonych w Moskwie w dn. 28.1–1.2.br. oraz uwzględnia niektóre uwagi zgłoszone przez Rządy CSR

¹⁶ Zob. dok. nr 234.

12 lutego

62

i NRD w toku konsultacji przeprowadzonych w Pradze¹⁷ i Berlinie w dn. 7 i 8 lutego br.

Tekst ten będzie przekazany dziś, 12 lutego, Ambasadorowi ZSRR w drodze nieoficjalnej celem informacji i umożliwienia zgłoszenia ew. uwag MID ZSRR.

Podobna procedura będzie zastosowana jutro wobec Rządów CSR i NRD.

W piątek, 14 bm., Memorandum zostanie wręczone oficjalnie Ambasadorom 4-ch Mocarstw¹⁸, CSR i NRD oraz Ambasadorowi Belgii i Chargé d'Affaires Danii i Kanady, jako państw posiadających wojska na terenie Niemiec Zachodnich.

Do Memorandum skierowanego do tych państw dołączone będą krótkie zróżniczkowane noty przewodnie nawiązujące do dotychczasowych kontaktów i reakcji danego państwa w sprawie naszej propozycji. Poruszone będzie również zagadnienie spotkania na najwyższym szczeblu.

Jesteśmy w rozmowach ze Szwecją w sprawie przekazania Memorandum Rządowi NRF.

Przewidziane jest poinformowanie innych zainteresowanych państw w odpowiednich terminach, różnych dla państw Paktu Warszawskiego, innych KDL i Jugosławii i dla państw kapitalistycznych.

Przewiduje się opublikowanie Memorandum i streszczenia not we wtorek 19 bm.

^fA. Rapacki^f

[załącznik]

MEMORANDUM

Dnia 2 października 1957 roku Rząd PRL przedstawił na Ogólnym Zgromadzeniu Organizacji Narodów Zjednoczonych propozycję w sprawie utworzenia strefy bezatomowej w Europie Środkowej. Rządy CSR i NRD oświadczyły gotowość przystąpienia do tej strefy.

Rząd PRL wychodził z założenia, że utworzenie proponowanej strefy bezatomowej może doprowadzić do poprawy atmosfery międzynarodowej, ułatwić szersze rozmowy rozbrojeniowe i rozwiązanie innych spornych

¹⁷ Zob. dok. nr 74.

¹⁸ Zob. dok. nr 66.

zagadnień międzynarodowych, podczas gdy kontynuowanie i upowszechnianie zbrojeń jądrowych musiałoby tylko prowadzić do dalszego usztywnienia podziału Europy na przeciwstawne bloki i skomplikowania sytuacji, zwłaszcza w Europie Środkowej.

W grudniu 1957 roku Rząd PRL ponowił swoją propozycję na drodze dyplomatycznej.

Biorąc pod uwagę szerokie echo, jakie wywołała polska inicjatywa, i uwzględniając wnioski wynikające z dyskusji, która rozwinęła się nad tą propozycją, Rząd PRL przedstawia niniejszym bardziej szczegółowe rozwinięcie swoich propozycji, mogące ułatwić podjęcie rozmów i osiągnięcie porozumienia w tym przedmiocie.

I. Proponowana strefa powinna objąć obszar: Polski, Czechosłowacji, Niemieckiej Republiki Demokratycznej i Niemieckiej Republiki Federalnej. Na jej terytorium nie byłaby produkowana ani magazynowana broń jądrowa, nie byłyby rozmieszczane sprzęt ani urządzenia przeznaczone do jej obsługi; użycie broni jądrowej przeciw obszarowi strefy byłoby zakazane.

II. Treść zobowiązań wynikających z utworzenia strefy bezatomowej opierałaby się na następujących założeniach:

1. Państwa strefy zobowiązałyby się nie produkować, nie utrzymywać, nie sprowadzać dla własnych celów oraz nie zezwalać na rozmieszczanie na swoich obszarach broni jądrowej wszelkiego typu, jak również nie instalować i nie dopuszczać na swoje terytoria urządzeń i sprzętu obsługującego broń jądrową, w tym wyrzutni rakietowych;

2. Cztery mocarstwa (Francja, Stany Zjednoczone, Wielka Brytania i ZSRR) zobowiązałyby się:

a) nie utrzymywać broni jądrowej w uzbrojeniu swoich wojsk stacjonujących na obszarze państw strefy; nie utrzymywać i nie instalować na obszarach państw strefy żadnych urządzeń i sprzętu przeznaczonego do jej obsługi, w tym wyrzutni rakietowych;

b) nie przekazywać w jakikolwiek sposób i pod jakimkolwiek tytułem broni jądrowej ani urządzeń i sprzętu przeznaczonego do jej obsługi rządom lub innym organom na tym obszarze.

3. Mocarstwa dysponujące bronią jądrową powinny zobowiązać się, że broń ta nie będzie użyta przeciwko obszarowi strefy i jakimkolwiek obiektom w niej się znajdującym.

W ten sposób mocarstwa zobowiązałyby się do przestrzegania statusu strefy jako obszaru, na którym nie byłoby broni jądrowej i przeciw któremu broń jądrowa nie byłaby stosowana.

4. Inne państwa, których wojska stacjonowane są na obszarze któregośkolwiek z państw wchodzących w skład strefy, również zobowiązałyby się, że nie będą utrzymywać broni jądrowej w uzbrojeniu swoich wojsk i broni takiej nie będą przekazywać rządowi lub innym organom na tym obszarze. Nie będą one również instalować na obszarach państw strefy żadnych urządzeń i sprzętu przeznaczonego do obsługi broni jądrowej, w tym wyrzutni raketowych, ani też przekazywać ich rządowi lub innym organom na tym obszarze.

Sposób i tryb realizacji tych zobowiązań mogłyby być przedmiotem szczegółowych uzgodnień.

III. 1. Celem zapewnienia skuteczności i wykonania zobowiązań zawartych w ustępie II pkt. 1, 2 i 4 zainteresowane państwa zobowiązałyby się ustanowić na obszarze proponowanej strefy system szerokiej i skutecznej kontroli i poddać się jego działaniu.

System ten mógłby objąć zarówno kontrolę naziemną, jak i powietrzną. Można by również ustanowić odpowiednie punkty kontrolne, posiadające uprawnienia i możliwości działania, zapewniające skuteczność inspekcji.

Szczegóły i formy realizacji kontroli mogą być uzgodnione w oparciu o doświadczenia dotąd w tej dziedzinie uzyskane oraz projekty przedstawione przez różne państwa w czasie dotychczasowych rozmów rozbrojeniowych, w formie i w zakresie, w jakim dadzą się one zastosować do obszaru strefy.

System kontroli utworzony dla strefy bezatomowej mógłby dostarczyć pożytecznych doświadczeń przy wprowadzaniu w życie szerszych porozumień rozbrojeniowych.

2. Dla czuwania nad realizacją proponowanych zobowiązań należałoby powołać odpowiedni aparat kontroli. Mogliby na przykład uczestniczyć w nim przedstawiciele powołani (ewentualnie *ad personam*) przez organy organizacji Paktu Północno-Atlantyckiego i Paktu Warszawskiego. Mogliby w nim również uczestniczyć obywatele lub przedstawiciele państw nie należących do żadnego ugrupowania wojskowego w Europie.

Sposób powołania, działania i sprawozdawczości organów kontroli może być przedmiotem dalszych uzgodnień.

IV. Najprostszą formą ujęcia zobowiązań państw wchodzących w skład strefy byłoby zawarcie odpowiedniego układu międzynarodowego. Celem

63

12 lutego

jednak uniknięcia komplikacji, które w takim rozwiązaniu mogłyby widzieć niektóre państwa, można:

1. ująć te zobowiązania w formę czterech jednostronnych deklaracji, mających charakter zobowiązania międzynarodowego, ^hpołączonych przez ich^h złożonych u uzgodnionego depozytariusza;

2. ująć zobowiązania wielkich mocarstw w formę wspólnego dokumentu lub jednostronnych deklaracji (jak wyżej w pkt.1);

3. ująć zobowiązania innych państw, których oddziały wojskowe stacjonują na obszarze strefy, w formę jednostronnych deklaracji (jak wyżej w pkt.1).

W oparciu o powyższe wnioski Rząd PRL proponuje wszcząć rozmowy dla dalszego szczegółowego opracowania planu utworzenia strefy bezatomowej, dokumentów i gwarancji z tym związanych oraz sposobów wprowadzenia w życie przyjętych zobowiązań. Rząd PRL ma podstawy do twierdzenia, że przyjęcie propozycji w sprawie utworzenia strefy bezatomowej w Europie Środkowej ułatwi osiągnięcie porozumienia w sprawie odpowiedniego ograniczenia zbrojeń konwencjonalnych i obcych wojsk stacjonowanych na obszarach państw strefy.

AAN, KC PZPR, XIA/17

63

*12 lutego, szyfrogram ambasadora w Kairze o rozmowie
z przedstawicielami UPC*

Ściśle tajne!

Szyfrogram Nr 1937
z Kairu, nadany 12.2.58 15.00

S ł u c z a ń s k i

Byli u mnie przedstawiciele Unii Ludności Kamerunu (U.P.C.) – przewodniczący dr Felix Roland Moumie oraz wiceprzewodniczący Ernest Ouandie, przebywający obaj na emigracji w Kairze.

1 4 2

62

February 12, file note of the minister of foreign affairs
on consultations regarding the plan to establish a nuclear-free zone
in Central Europe (with attachment)

Warsaw, Feb., 1958 Top Secret!

Please find attached a memorandum of the PRP [People's Republic of Poland]
government regarding the establishment of a nuclear-free zone in Central Europe.

The text is a product of consultations conducted in Moscow on Jan. 28-Feb. 2 and
takes into consideration some of the remarks submitted by the governments of the
CSR and the GDR in the course carried out in Prague¹[\[1\]](#)7 and Berlin on February 7
and 8 of this year.

This text will be submitted today, February 12, to the USSR ambassador unofficially in
order to inform and enable potential remarks of the MID of the USSR.

A similar procedure will be applied tomorrow with respect to the governments of the
CSR and the GDR.

On Friday, the 14th of this month, the memorandum will be officially handed to the
ambassadors of the four powers,⁸¹[\[2\]](#)8 the CSR and the GDR, as well as the
ambassadors of Belgium and the chargé d'affaires of Denmark and Canada as states
whose troops are stationed in West Germany.

The memorandum addressed to those countries will be accompanied by different
brief cover notes that refer to existing contacts and reactions of a given state
regarding our proposal. We shall also mention the question of a top-level meeting.

We are [engaged] in talks with Sweden about handing the memorandum to the FRG
government.

We also intend to inform other interested countries in due time, which are different
for Warsaw Pact countries, for people's democracies and Yugoslavia, and capitalist
countries.

We plan do publish the memorandum and the summaries of the notes on Tuesday,
the 19th of this month.

fA. Rapackif

[attachment]

MEMORANDUM

On October 1, 1957, at the UN General Assembly the PRP government presented the
proposal regarding the establishment of a nuclear-free zone in Central Europe. The
CSR and GDR governments declared readiness to join the zone.

The PRP government proceeded on the assumption that the establishment of the

proposed nuclear-free zone could lead to improved international atmosphere, facilitate broader disarmament talks and resolution of other controversial international issues, whereas continuation and proliferation of nuclear weapons could only lead to further consolidation of the division of Europe into opposing blocks and complication of the situation, particularly in Central Europe.

In December 1957, the PRP government diplomatically reiterated its proposal.

In view of the broad echoes caused by the Polish initiative, and taking into consideration conclusions of the discussion that emerged with respect to this proposal, the PRP government hereby presents more detailed elaboration, which could facilitate starting talks and reaching agreement on this point.

I. The proposed zone should cover the territory of: Poland, Czechoslovakia, the German Democratic Republic and the Federal Republic of Germany. On this territory there would be no manufacture or stationing of nuclear weapons, there would be no deployment of equipment or machinery designed for their servicing; any use of nuclear weapons against this zone would be forbidden.

II. The substance of commitments that stem from the establishment of the nuclear-free zone would be based on the following assumptions:

1. The countries of the zone would undertake the commitment not to manufacture, import for their own purposes or permit deployment of nuclear weapons or allow any type all types of nuclear weapons or allow any type of equipment or machinery for nuclear weapons, including missile launchers;

2. Four powers (France, the United States, Great Britain, and the USSR) would undertake the commitment not to:

a) equip their troops that are stationed in the zone with nuclear weapons; not to station or install on the territories of the countries of the zone any equipment or machinery for such weapons including missile launchers;

b) not to in any form and under any pretext make available nuclear weapons or equipment and machinery for such weapons to governments or other agencies on this territory.

3. Powers that have nuclear weapons ought to undertake the commitment that these weapons would not be used against the area of the zone or any facilities located there.

Thus the powers would commit themselves to respect the status of the zone as an area without nuclear weapons and one against which nuclear weapons would never be used.

4. Other states whose troops are stationed on the territory of any of the zone's members would also undertake the commitment not to equip their troops with nuclear weapons and that they would not make available such weapons to governments or other agencies on this territory.

The manner and mode of executing these commitments will be agreed on separately.

III.1. In order to ensure the efficacy and execution of commitments defined in II items 1, 2 and 4, the interested states would undertake the obligation to establish on the

territory of the proposed zone a system of a broad and effective control and submit to its operation.

The system could comprise both the overground control and airborne control. Appropriate checkpoints could also be set up, which would have prerogatives and room to operate that guarantee the inspections success.

The details and the forms could be agreed upon based on past experiences in this field and projects presented by various states in the course of previous disarmament talks in the form and scope as far as they can be applied to the zone area.

A system of control set up for the nuclear-free zone could provide useful experiences in the implementation of disarmament accords.

2. Supervision over the implementation of the proposed commitments should be entrusted to an appropriate control apparatus (to be established). For example, the apparatus could be filled with representatives appointed by (alternatively ad personam) organs of the North Atlantic Treaty Organization and of the Warsaw Pact. It could also include citizens or representatives of states that are not members of any military bloc in Europe.

How the control organs will be established how they will operate and report could be subject to further negotiations.

IV. The simplest form in which the commitments of the zone member states could be formulated would be the signing of an international treaty. However, in order to avoid complications, which some countries could see in such a solution:

1. these commitments could take the form of four unilateral declarations that have the character of international obligation, hcombined by theirsh, filed with an agreed depositary;

2. the commitments of the great powers could be formulated as a joint document or unilateral declarations (as above, item 1);

3. the commitments of other states whose troops are stationed on the territory of the zone, could take the form of unilateral declaration (as above, item 1).

Based on the above conclusions, the PRP government proposes starting talks in order to elaborate in detail the plan to establish the nuclear-free zone, prepare documents and the related guarantees as well as ways of implementing the undertaken commitments. The PRP government has reasons to claim that adopting the proposals to establish the nuclear-free zone in Central Europe would facilitate agreement on an appropriate reduction of conventional weapons and foreign troops stationed on the territory of the zone states.

AAN, KC PZPR, XIA/17

17 See doc. no 74.

18 See doc. no 66.